

POSTANOWIENIE

21 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

na posiedzeniu niejawnym 21 lipca 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa E. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.
przeciwko P. spółce akcyjnej w L.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej P. spółki akcyjnej w L.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 12 maja 2022 r., I AGa 129/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda 7500 (siedem tysięcy pięćset) złotych kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W judykaturze i doktrynie wskazuje się, że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia SN: z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147; z 22 marca 2007 r., III CZ 16/07; z 25 maja 2022 r., II USK 582/21).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. „przedsądu,” ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Mając powyższe na względzie podkreślić należy, że cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez prawidłowe powołanie i wyczerpujące uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które - zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Obecnie nie budzi już także wątpliwości, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wraz z uzasadnieniem jest odrębnie konstrukcyjnie

i funkcjonalnie częścią skargi (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) i nie jest rzeczą Sądu Najwyższego poszukiwanie w innych częściach wniesionego środka prawnego argumentów na uzasadnienie podniesionych w nim twierdzeń (zob. postanowienia SN: z 22 kwietnia 2015 r., IV CSK 613/14 oraz z 11 maja 2001 r., III CZ 36/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 22).

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, przy czym w granicach zaskarżenia bierze jednak pod rozwagę nieważność postępowania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 12 maja 2022 r. pozwana oparła wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Zdaniem skarżącej oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika – w pierwszej kolejności - z faktu, że w sprawie orzekł Sąd w warunkach braku bezstronności. Jak podniosła pozwana, świadczy o tym treść uzasadnienia zaskarżonego wyroku, z którego wynika głęboka niechęć sędziego rozpoznającego spór do pozwanej, a szerzej do całej grupy spółek Skarbu Państwa z sektora energetycznego oraz wyraz niezadowolenia co do prowadzonej przez Rząd i Prezydenta RP polityki Państwa. Gdyby Sąd ujawnił wcześniej swoje negatywne emocje względem niej mogłaby na etapie postępowania apelacyjnego skorzystać z możliwości jakie daje art. 49 k.p.c. i wnieść o wyłączenie sędziego.

Skarżąca podniosła również, że o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej świadczy fakt nieuzasadnionego pominięcia przez Sąd znacznej części materiału dowodowego prezentowanego przez pozwaną. Jej zdaniem, Sąd pominął dowód z zeznań świadków na podstawie art. 458¹⁰ k.p.c., pomimo że w sprawie pozostały niewyjaśnione istotne dla rozstrzygnięcia fakty. Dodatkowo zastrzegła, że okoliczności tych nie można było wykazać innymi dowodami, a ze względu na to, że mogły mieć one wpływ na kształt rozstrzygnięcia w sprawie, należało uznać je za fakty istotne, a tym samym uczynić przedmiotem dowodu w myśl art. 227 k.p.c.

Skarżąca zarzuciła także brak skorzystania z opinii biegłego sądowego oraz stwierdziła, że Sąd drugiej instancji uzasadnił wyrok w sposób właściwie

uniemożliwiający kontrolę rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, w związku z brakiem w treści uzasadnienia podstawy faktycznej i prawnej dla nieuwzględnienia zarzutu miarkowania kary umownej, który to zarzut miał kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu.

Według pozwanej o wystąpieniu przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. świadczy również oczywiste naruszenie przez Sąd art. 644 k.c. i art. 5 k.c. Odstąpienie od umowy nie stanowi samo przez się niewykonania ani nienależytego wykonania umowy, zatem w przypadku odstąpienia na podstawie art. 644 k.c. wykonawcy przysługuje wynagrodzenie (pomniejszone o oszczędności), a nie kara umowna. Inne wnioski prowadziłyby do dość kuriozalnej sytuacji, w której równolegle wykonawcy przysługiwałoby uprawnienie do wynagrodzenia po myśli art. 644 k.c. i jednocześnie kara umowna znajdująca oparcie w art. 483 i n. k.c.

Ponadto zdaniem skarżącej naruszenie w zakresie błędnej wykładni i niezastosowania art. 5 k.c. również ma oczywisty charakter i jest widoczne na pierwszy rzut oka, bez konieczności głębszej analizy. W realiach niniejszej sprawy do odstąpienia od umowy przez pozwaną doszło z powodu siły wyższej jaką jest pandemia COVID-19 i jej negatywne następstwa organizacyjne, finansowe i gospodarcze, tak więc bez wątplenia przyczyną odstąpienia było zjawisko, którego przyczyna miała podłoże zewnętrzne i niezależne od pozwanej Spółki. Mimo tego Sąd drugiej instancji uwzględnił powództwo w całości i w żaden sposób nie uwzględnił zarzutu miarkowania kary umownej, ani nawet nie odniósł się do niego merytorycznie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wskazywano, że aby skarga kasacyjna mogła zostać uznana za oczywiście uzasadnioną, nie wystarczy tylko wskazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa, lecz należy także wykazać, że doszło do takiego właśnie naruszenia – oczywistego i widocznego *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej oraz wynikającej już z treści skargi (zob. np. postanowienia SN: z 4 lipca 2019 r., V CSK 80/19, z 29 marca 2019 r., V CSK 321/18, z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18).

Przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. obejmuje przy tym jedynie uchybienia przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej

instancji w skardze kasacyjnej, o charakterze elementarnym, które polegają w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym.

Skarżąca nie przedstawiła przekonujących od razu, widocznych *prima facie*, twierdzeń wykazujących racje podważające rozstrzygnięcie poddane krytyce i zaskarżeniu. Na tym właśnie polega „oczywista” zasadność środka zaskarżenia w rozumieniu przyjętym w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2019 r., IV CSK 307/19).

Nie może budzić wątpliwości, że uzasadnienie orzeczenia sądowego nie powinno służyć jako forum dla wyrażania przez sąd swojego stosunku co do prowadzonej przez rząd i prezydenta polityki państwa. Okoliczność, że w badanej sprawie treść uzasadnienia wykracza poza przyjęte ramy i standardy nie jest jednak wystarczająca dla stwierdzenia braku bezstronności sędziego. Nie ma także możliwości przesądzenia na tej podstawie, że ujawnione przez sąd poglądy polityczne miały wpływ wynik sprawy, tym bardziej że nie były one powiązane z jej przedmiotem.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że wnoszący o wyłączenie sędziego powinien uprawdopodobnić wystąpienie takich okoliczności, które obiektywnie mogą rzutować na bezstronność i niezawisłość sędziowską. Niewystarczające jest prezentowanie subiektywnych odczuć wnioskodawcy, nieopartych na okolicznościach sprawy. Przyjmuje się także, że stwarzające w ustawodawstwie zwykłym warunki do realizacji konstytucyjnych zasad wymiaru sprawiedliwości przez bezstronny i niezawisły sąd orzekający, kodeks postępowania cywilnego wymaga wskazania i konkretyzacji przyczyn sprawiających, że działalność sędziego nie spełnia wymagań konstytucyjnych (zob. postanowienia SN: z 26 czerwca 2003 r., III CZ 52/03 i z 9 lutego 2023 r., II CSKP 13/22). Takich okoliczności pozwana nie przedstawiła.

Powołany przez skarżącą art. 458¹⁰ k.p.c. przewiduje, że w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu gospodarczym dowód z zeznań świadków sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Pozwana wskazując, że dowód z zeznań świadków zawnioskowany został na okoliczność czynników gospodarczo-społecznych, w okresie od zawarcia umowy do odstąpienia od niej, związanych z pandemią oraz konieczność znacznych ograniczeń finansowych i inwestycyjnych nie wykazała, że na powyższe okoliczności nie mogła przedstawić stosowanych dokumentów. Tym samym zarzut naruszenia art. 458¹⁰ k.p.c. nie może być uznany za oczywiście uzasadniony.

Gdy chodzi o pominięcie opinii biegłego z zakresu budownictwa wnioskowanego na okoliczność ustalenia stopnia zaawansowania wykonanych przez powoda prac, to należy zauważyć, że zgodnie z art. 278 § 1 k.p.c. dowód z opinii biegłego, tym różni się od innych dowodów, że jego celem nie jest w zasadzie ustalanie faktów mających znaczenie w sprawie, lecz udzielenie sądowi wyjaśnień w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych. Do dokonywania wszelkich ustaleń w procesie powołany jest sąd, a nie biegły (zob. wyrok SN z 20 stycznia 2015 r., V CSK 254/14). To strony powinny wykazywać fakty, z których wywodzą skutki prawne, a zadaniem biegłego jest jedynie naświetlenie wyjaśnianych okoliczności z punktu widzenia wiadomości specjalnych przy uwzględnieniu zebranego w toku procesu i udostępnionego materiału dowodowego (zob. wyrok SN z 11 lipca 1969 r., I CR 140/69, OSNCP 1970, nr 5, poz. 85).

Odnosząc się do zarzutu naruszenia przez sąd drugiej instancji przepisów odnoszących się do sposobu sporządzania uzasadnienia należy wskazać, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sadu Najwyższego wadliwość w tym zakresie mogą jedynie wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną; dzieje się tak wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. wyrok SN z 12 stycznia 2023 r., II CSKP 546/22). Skarżąca w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tego rodzaju wadliwości nie wykazała,

co uniemożliwiało ocenę, że ewentualne wadliwości uzasadnienia Sądu drugiej instancji skutkują wystąpieniem przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Podobnie należy ocenić powołanie się przez skarżącą na naruszenie art. 227 k.p.c. Artykuł ten upoważniający sąd do selekcji zgłaszanych dowodów z punktu widzenia oceny istotności okoliczności faktycznych, których wykazaniu dowody te mają służyć, w zasadzie nie może być podstawą skutecznego zarzutu, bez równoczesnego powołania uchybienia innym przepisom postępowania, np. przez oddalenie istotnych wniosków dowodowych (art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. a przed 7 listopada 2019 r. art. 217 § 2 lub 3 k.p.c.) lub uchylenie się od obowiązku działania z urzędu (art. 232 zd. 2 k.p.c.).

Wbrew twierdzeniom skargi w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny odniósł się do wniosków pozwanego w przedmiocie miarkowania dochodzonej przez powoda kwoty. Wskazał, że rozważania Sądu Okręgowego w tym zakresie uznaje za prawidłowe i przyjmuje za własne.

Nieuzasadnione są również zarzuty naruszenia prawa materialnego zarówno w zakresie art. 644 k.c., jak i art. 5 k.c. W realiach sprawy nie można przyjąć, że strony w umowie odwołały się do typowej kary umownej. Jak podkreślił Sąd drugiej instancji, akceptując stanowisko Sadu Okręgowego, zamieszczone w umowie stron zastrzeżenie odrywa się od jej rodzaju, a *in casu* - przy odstępieniu od umowy na podstawie art. 644 k.c. obowiązek zapłaty wynagrodzenia przez zamawiającego nie wyklucza skuteczności zastrzeżenia gwarancyjnego, w uproszczeniu nazywanego karą umowną.

Podkreślenia wymaga, że tego rodzaju konstrukcja prawna - zastrzeżenie, niebędące karą umowną w rozumieniu art. 483 § 1 k.c., ale mające charakter represyjny, w związku z zasadą swobodnego kształtowania stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.), przypominające konstrukcję zastrzeżenia odstępnego - została dopuszczona w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN: z 20 października 2006 r., IV CSK 178/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 118, i z 18 sierpnia 2022 r., II CSKP 390/22). Wyłącza to możliwość uznania, że w tym zakresie skarga pozwanej jest oczywiście uzasadniona.

Nie sposób również uznać skargi za oczywiście uzasadnioną wobec podniesienia zarzutu naruszenia zasad społecznego, które to naruszenie miałyby polegać na nieuzasadnionym uwzględnieniu powództwa w całości. Uzasadnienie tej części skargi w istocie sprowadza się do polemiki z treścią rozstrzygnięcia.

W sprawie nie zachodzi także nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozważę - w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 pkt 8 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

[as]

M.M.